Lalə Famil qızı RƏHİMLİ
Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu Dinin tarixi və fəlsəfəsi ixtisasının doktorantı
E-mail: lala.raximli@mail.ru
ORCID address: 0000-0002-9118-2078

ROMA DÖVLƏTİNİN DİNİ RƏSMİSİ PAPA FRANSİSKİN HƏYATI VƏ BEYNƏLXALQ ARENADAKI ROLU

Xülasə

Bu məqalənin mərkəzi mövzusu Romada Katolik kilsəsinin başçısı, Roma yepiskopu və Vatikan dövlətinin suvereni Papa Fransiskin şəxsi həyatı, təhsili, yepiskop və kardinal olduğu dövrlərdəki fəaliyyəti, papa konklavında səs çoxluğu ilə papa seçilməsi, papa seçildikdən sonra beynəlxalq müstəvidə gördüyü işlər, apardığı danışıqlar və sülh çağırışları barəsindədir. Bir təhqiqatçı kimi əsas məqsədim xristian dünyasının rəsmi din xadimi kimi Papa Fransiskin dünyada yaxşılaşma istiqamətində apardığı mübarizələri, beynəlxalq siyasətini, beynəlxalq diplomatik rolunu, həyatı, inancı, kilsə qaydaları, dialoq çağırışları, sülh bəyannamələri , daha sonra onun necə bir şəxsiyyətə, dərin mənəviyyata malik olması haqqında məlumatları çatdırmaqdır. Bu məqalədə həm də bir çoxlarına maraqlı gələn Papa seçiminə qədər keçilən mərhələlər də tədqiq edilmişdir.

Əslən İtaliyalı olan Argentinalı Papa Fransisk Katolik kilsəsinin əvvəlki papalarından fərqli olaraq dialoqa açıq birisi idi və hər zaman dinlərarası dialoqu genişləndirmək çağırışları edirdi, fərqli din mənsubları ilə görüşlər keçirdərək söhbətlər edirdi.Onun etdiyi ictimai sülh çağırışları islamafobiyanın yayıldığı dövrdə qərb dünyası üçün təmiz bir hava idi.

Açar sözlər: *Corc Mario Bergoqlio, Papa Fransisk, papalıq dövrü, sülh çağırışları, beynəlxalq siyasət.*

UOT:93
DOI: https://doi.org/10.54414/DFVB5005

Giriş

Din, bir millətin sahib olduğu müqəddəs kitab, peyğəmbər və ya qurucu Tanrı məfhumunu özündə daşıyan inanc sistemi və bu sistemə bağlı olaraq etdiyi ibadət yerinə yetirməyə çalışdığı əxlaqi qaydalar toplusudur.

İslam alimlərinə görə din, ağıl sahibi şüurlu insanları öz iradə və arzularıyla xeyirli olan şeylərə təşviq edən ilahi bir qanundur (1, səh. 13-18)

Çox geniş yayılmış mənada isə din, inanc sistemində müqəddəsliyə, metafizik dəyərlərə və Tanrı fikrinə yer verən və inananlara bir yaşam tərzi bəxş edən sistemdir. (2, səh. 96)

Qərb alimləri isə dinə bütün insanlığın ortaq məxrəci kimi yanaşmışdır.Din fərqli dinə mənsub insanların inanc və düşüncələrini bir araya gətirən sistemdir.

Qərbin dini sistemini araşdırarkən məqalənin mərkəzi mövzusu olan Romada Katolik kilsəsinin başçısı, Vatikan dövlətinin suvereni Papa Fransiskin xidmətləri, həyatı izah edilmişdir.

Məqalənin əsas məqsədi də, bu mühüm şəxsin dünya sülhünün bərqərar olması üçün gördüyü işlər barəsində məlumat verməkdir.

Məqalənin elmi yeniliyi – Katolik kilsəsinin islama qarşı sülh mövqeyində olması , qərb və müsəlman dünyasının yaxşılaşması istiqamətində atılan addımlar barədə məlumat vermək.

Məqalənin metodologiyası- Tədqiqatın metodologiyasının əsasını tarixi, müqayisəli, analiz , sintez, sistemli yanaşma və s. metodlar təşkil edir.

Məqalənin nəzəri-praktiki əhəmiyyəti: Tədqiqat işinin Qərb dünyasının dini struktu-

runun öyrənilməsində nəzəri əhəmiyyəti vardır. Eyni zamanda, Qərbin müsəlman dünyasına olan münasibətinin səmərəliliyini yüksəltmək üçün tədqiqat mühüm rol oynayır.

Papa Fransiskin həyatı

Əsl adı Corc Mario Bergoqlio olan Papa Fransisk 1936-cı il dekabr ayının 17-də Argentinanın Buenos Aires şəhərində anadan olmuşdur.Katolik kilsəsinin başçısı, Roma yepiskopu və Vatikan dövlətinin suverenidir. Fransisk İsa cəmiyyətinin üzvü olan ilk papa, Amerika qitəsi və Cənub yarımkürəsindən olna ilk papa və VIII əsrdə Suriya papası III Qriqorinin papalığından sonra Avropa kənarından gələn ilk papadır. 21 yaşı olanda ağciyərində 3 kist olduğu üçün ağır xəstəlik keçirən və ciyərinin bir hissəsini itirən Bergoqlio sağaldıqdan sonra 1958-ci ildə İsa Cəmiyyətinə qoşulmuşdur.Gənc Yezuit kimi Santiyaqoda, Çilidə humanitar fənnlər üzrə təhsil almışdır. 1969-cu ildə Katolik kilsəsinin keşişi təyin edilmişdir.1973-cü ildən 1979-cu ilə qədər Argentinada Yezuit əyalətinin başçısı olmuşdur. O, yezuit kimi dini vəzifələri düzgün icra edəcəyinə, yoxsulluqla mübarizə aparacağına və nizam-intizamı təmin edəcəyinə and içmişdir. 1998-ci ildə Buenos Airesin arxiyepiskolu olaraq 2001-ci ilin dekabr ayında Argentinada baş verən iğtişaşlar zamanı Argentina kilsəsinə rəhbərlik etmişdir.

2013-cü ilin fevral ayının 28-də Papa XVI Venedikin istefasından sonra martın 13-də Papa Konklavı Bergoqlionu onun varisi seçdi. O, müqəddəs Fransisk Assistinin şərəfinə papa adı olaraq özünə Fransisk adını seçmişdi.O sələflərindən fərqli olaraq papalığa daha az rəsmi yanaşması ilə bilinir.

Fransisk qadınların kilsəyə keşiş kimi təyin edilməsi fikrini və kilsədə diakoneslərin (özünü kilsəyə həsr edən dul qadınlar) yer almasının mümkünlüyü ilə bağlı dialoqlara başlamışdır.Roma kuriasında qadınları vacib üzv, kabinet, tribuna və konsil üzvü etmişdir. Fransisk cilovsuz kapitalizmin və azad bazar iqtisadiyyatının, istehlakçılığın, həddindən artıq inkişafın açıq şəkildə tənqidçisi olmuşdur. O özünün “Fratelli Tutti” sənədində (Papa Fransiskin insan qardaşlığı, dostluq , birgəyaşayış adına imzalanmış 3 mühüm sənəddən biridir. 2020-ci il oktyabr ayının 3-də Müqəddəs Fransis Assisinin məzarını ziyarət etməsi münasibəti ilə imzalanıb. Digər 2 mühüm sənədi isə “Lumen Fidei” və “Laudato Si” sənədidir.) ölüm cəzasının yolverilməz olduğunu bildirmişdir və Katolik kilsəsini bu cəzanı ləğv etməyə məcbur etmişdir.

O bir çox məsələlərdə dini mühafizəkarların tənqidi ilə üzləşmişdir. Dini mühafizəkarlar onun “Amoris Laetitia” sənədinin (evlilik, nikah münasibətlərini tənzimləyən nizamnamədir)şərhindəki boşanmış və yenidən evlənmiş katoliklərin “Efkarist” (dini ayin) qəbl edə biləcəyi fikrini tənqid etmişdilər. Tənqidçilərin fikrinə görə boşanmış və yenidən evlənmiş biri İsanın çörək və şərabından dada bilməz.

Papalıqdan əvvəlki yepiskopluq dövrü- 1992-ci ildə Buenos Airesin köməkçi yepiskopu seçilmişdi.1997-ci ilin iyun ayının 3-də Bergoqlio vərəsəlik hüququ ilə Buenos Airesin baş yepiskopunun köməkçisi vəzifəsinə təyin edilmişdir.1998-ci ilin fevral ayının 28-də kardinal Quarracinonun ölümü ilə Bergoqlio Buenos Airesin metropolitan yepiskopu oldu.O yeni şirkətlər yaratdı, arxeparxiya inzibati idarələrini yenidən qurdu, boşanmalar üzrə komissiyalar yaratmışdır.

Bergoqlio arxiyepiskop kimi əsas təşəbbüslərindən biri də Buenos Airesin ara məhəllələrində kilsələrin sayını artırmaq idi.Onun dövründə bu kilsələrdə işləmək üçün təyin edilən keşişlərin sayı iki dəfə artırılmışdır. Buna görə də çox vaxt Bergoqlio “gecəqondu yepiskopu” kimi adlandırılırdı.Buenos Airesin yepiskopu olduğu zaman Bergoqlio arxeparxiyanın bir çox banklardakı səhmlərini satdı və beynəlxalq bankların sadə müştəri hesablarına çevirdi. Bankdakı bu səhmlər yerli kilsəni yüksək xərclər etməyə vadar edirdi və nəticədə arxiparxiya iflasa uğrayırdı.Bankın adı müştərisi kimi isə kilsə maliyyə intizamında daha da yüksəlmişdir.

2011-ci ildə 75 yaşı tamam olanda Bergoqlio Buenos Airesin arxiyepiskopu vəzifəsindən istefasını Katolik kilsəsinin qanunlarının tələb etdiyi kimi Papa XVI Venedikə təqdim etdi.

Kardinallıq dövrü- 2001-ci ilin 21 fevralında konstruksiyada arxiyepiskop Bergoqlio

Papa II İohan Pavel tərəfindən "San Roberto Bellarmino" kilsəsinin kardinal keşişi titulu ilə kardinalı təyin edilmişdir.O, oktyabrın 14-də həmin kilsənin rəsmi kardinalı təyin edildi.

Kardinal Bergoqlio şəxsi təvazökarlığı, doktrinal mühafizəkarlığı və sosial ədalətə sadiqliyi ilə tanınırdı. Sadə həyat tərzi onun təvazökarlıq reputasiyasına kömək edirdi.

Papalıq dövründə fəaliyyəti

Papalıq dövrü –(2013-indiyə qədər) 76 yaşında olan Bergoqlio haqqında həkimləri sağlam olduğunu bildirmişdilər, onlar qeyd etmişdilər ki, onu gələcəkdə narahat edə biləcək yeganə problem tənəffüs yolu infeksiyası və tənəffüs ehtiyatının azalması olacaqdır. Bergoqlio ilk Yezuit papasıdır.Bu, İsa cəmiyyəti ilə Müqəddəs Taxt arasındakı gərgin münasibətlər olduğu üçün əhəmiyyətli bir təyinat idi. Bununla belə, Bergoqlio 2005-ci ildəki Konklavda bütün səsvermə bülletenlərinə görə Kardinal Ratzingerdən sonra ikinci olmuşdur və o zamanlar ikinci etibarlı namizəd kimi görünürdü.

Bergoqlio 2013-cü il martın 13-də papa konklavının ikinci günü, beşinci səsverməsində papa seçildi.Papa taxtında əyləşərkən öz kardinallarının təbriklərini qəbul etmək əvəzinə, Fransisk onları ayaqüstdə qarşıladı. Müqəddəs Pyotr Bazilikasının eyvanında pontifik kimi ilk çıxışı zamanı o, əvvəlki papaların istifadə etdiyi qırmızı mozetta deyil, ağ cübbə geyinmişdi. O, həmçinin sələflərinin taxdığı qızıl xaçdan çox, Buenos-Aires arxiyepiskopu kimi taxdığı eyni dəmir döş xaçı taxmışdı.

O, həm də Amerikadan və cənub yarımkürəsindən olan birinci Papa idi. Bir çox media nümayəndələri onun ilk Avropadan kənar gələn papa olduğunu yazırdı , lakin o əslində 11-ci papadır.İlk belə papa 741-ci ildə vəfat edən suriyalı III Qriqori idi. Üstəlik, Bergoqlio Avropada anadan olmasa da, etnik cəhətdən avropalıdır, çünki ata və anasının hər iki valideynləri Şimali İtaliyadandır.

Papa olaraq onun üslubu bilavasitə sələflərinin üslubundan daha az rəsmidir. Seçildiyi gecə o, papanın maşınından istifadə edə bilacəyi halda kardinallarla birlikdə avtobusla ünvana qayıtmağı üstün tutmuşdur. Ertəsi gün xəstəxanada kardinal Xorce Mariya Mejianı ziyarət etmiş və xəstələrlə, işçilərlə söhbət etmişdir.Papanın ilk media auditoriyası seçildikdən sonra ilk şənbə günü olmuşdur.Seçdiyi papa adının Assisili Müqəddəs Fransisk şərəfinə olduğunu və bunu xüsusilə yoxsulların rifahı üçün etdiyini mediaya bildirmişdir.O izah etmişdir ki,konklav səsverməsi zamanı onun Romanın yeni yepiskopu seçiləcəyi bəlli olan kimi braziliyalı kardinal Klaudio Hummes onu qucaqlayıb pıçıldayaraq "Kasıbları unutma" deməsi onu Fransisk adı seçməsinə vadar etmişdir.Bergoqlio daha əvvəldən də müqəddəs Fransiskə heyran olduğunu bildirmişdir. Belə ki, o dövrün mülki və kilsə güclərinin dəbdəbəsinə qarşı xristianlığa yoxsulluq ideyasını gətirdi. Fransisk bizə bu sülh ruhunu verən adamdır.

İlk dəfə idi ki, bir papaya Fransisk adı verilirdi. Seçildiyi gün Vatikan aydınlaşdırdı ki, onun rəsmi papa adı "Fransisk I" deyil Farnsiskdir. Yəni, onun üçün heç bir padşahlıq nömrəsindən istifadə edilmir. Əgər ikinci Fransisk olarsa, bu zaman Fransisk I olaraq istifadə ediləcəkdir.

Fransisk doğma ispan dilindən əlavə italyan, alman dillərində danışırdı.O həmçinin ingilis, latın, fransız, portuqal dillərin də bilir.

Fransisk Apostol Sarayındakı rəsmi papa iqamətgahında yaşamırdı, Vatikan qonaq evində ziyarətçiləri qəbul edə və görüşlər keçirə biləcəyi bir otaqda qalmağı seçmişdir.O, papa X Piusdan sonra papalıq mənzillərindən kənarda yaşayan ilk papadır. Yezuit papası kimi o, möminlərin əsas vəzifəsinin qaydalara riayət etməkdən çox, Allahın onlardan nə istədiyini anlamaq olduğunu açıq şəkildə bildirir.

2019-cu ilin fevral ayında Fransisk Məhəmməd bin Zayed Əl Nəhyanın dəvəti ilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Əbu-Dabi şəhərinə səfər edib,Zayed Sports City stadionunda 120 mindən çox tamaşaçının iştirak etdiyi Ərəbistan yarımadasında papalıq ayini keçirən ilk papa olmuşdu.

Fransisk istənilən şəraitdə ölüm cəzasının bütün dünyada ləğv edilməsinə dair öhdəlik götürmüşdü.2020-ci ildə yazdığı "Fratelli Tutti" sənədində Fransisk ölüm cəzasının yolverilməz olduğunu və bu mövqedən geri çəkilməyin mümkün olmadığını təkrarladı.

2022-ci il yanvarın 9-da Papa Fransisk Vatikan səfirləri qarşısında illik çıxışında dedi: "Ölüm cəzası iddia edilən dövlət ədaləti üçün tətbiq edilə bilməz, çünki bu, nə çəkindirici, nə də qurbanlar üçün ədaləti təmin etmir, ancaq intiqam susuzluğunu artırır.

2021-ci il yanvar 11-də Fransisk yepiskoplara icazə verdi ki, qadınları nazirliklərə təyin etsinlər.Bu nazirliklər əvvəllər kişilər üçün nəzərdə tutulduğu halda, dünyanın əksər ölkələrində katolik qadınlar artıq bu vəzifələri yerinə yetirirdilər. Onun dövründə qadınların haqq-hüquqları tanınmağa başladı, keçmişdə yalnız kişilərin tutduğu vəzifələrə ard-arda qadınların təyinatları başladı.

2021-ci ilin mart ayında Papa Fransisk İraqa ilk dəfə olaraq papalıq səfəri üçün Mesopatomiyanın illərlə davam münaqişələrindən sonra dağılan xristian icmalarını ziyarət etdi.Seçildikdən sonra ilk cümə axşamı Fransisk Romadakı "Casal de Marmo" həbsxanasında həbsdə olan 14-21 yaşlı katolik olmayan on kişi və iki qadın yetkinlik yaşına çatmayan məhbusların ayaqlarını yudu və öpdü və onlara ayaq yuma ritualını danışdı. Bu onların xidmətində olduğuna dəlalət edirdi.İlk dəfə idi ki, papa qadınları bu rituala daxil edirdi, baxmayaraq ki, o arxiyepiskop olanda artıq bunu etmişdi.Məhkumlardan biri kişi , biri qadın idi.

2013-cü il 31 mart tarixində Fransisk ilk Pasxa bayramını bütün dünyada sülhə çağırış üçün istifadə etdi, xüsusilə Yaxın Şərq, Afrika, Şimali və Cənubi Koreyanı qeyd etdi.O, həmçinin tamahkarlıqla dolu bir dünyada asan qazanca təslim olanlara qarşı çıxış etmiş və ətraf mühiti qorumaqla bəşəriyyətin , yaradılışın daha yaxşı keşikçisi olmaq üçün yalvarmışdır.

O dedi ki , " biz ölümü həyata çevirən dirilmiş İsadan nifrəti sevgiyə, qisası bağışlamağa, müharibəni sülhə dəyişməsini xahiş edirik".

Vatikan 65 dildə salamlar hazırlasa da, Fransisk onları oxumamışdır. Vatikana görə, Papa ən azı indiyənə qədər Müqəddəs taxt-tacın gündəlik dili olan italyan dilindən istifadə etməklə özünü rahat hiss edir.

Covid-19 pandemiyası zamanı Fransisk izdihamın toplanmasının və İtaliyaya ciddi təsir göstərən virusun yayılmasının qarşısını almaq üçün Müqəddəs Pyotr meydanındakı müntəzəm ümum auditoriyasını ləğv etdi. O, kahinləri xəstələrə və tibb işçilərinə baş çəkməyə təşviq etdi. Möminləri böhran zamanı yoxsulları unutmamağa çağırdı.Çində virusa yoxulmuş insanlar üçün dualar etdi.İtaliyanın karantin kilidi altında olmasına baxmayaraq, Fransisk insanları tək qoymamağa yalvardı və bağlanmaları qismən ləğv etməyə çalışdı. 2020-ci il 20 mart tarixində kilsənin pandemiyadan yaranan böhranla bağlı narahatlığını bildirmək və potensial sosial-iqtisadi vəziyyətdən irəli gələn problemlərə cavab təklif etmək üçün Vatikandan Covid-19 komissiyasının yaradılmasını tələb etdi. Fransisk, eyni zamanda Covid peyvəndi almağın mənəvi bir öhdəlik olduğunu müdafiə etmişdir.Fransisk insanların özlərinə baxmağa borclu olduqlarını ifadə edərək , "bu, ətrafımızdakıların sağlamlığına hörmət etmək deməkdir.Sağlamlığa qulluq etmək mənəvi bir borcdur" – demişdir.

2022-ci ilin fevralında Rusiyanın Ukraniyaya təcavüzündən və Rusiya-Ukraniya müharibəsinin şiddətlənməsindən sonra Fransisk Romadakı Rusiya səfirliyinə baş çəkdi. Fransisk Ukraniya prezidentinə zəng vuraraq təəssüf hissini bildirib və Vatikanın danışıqlara gedilməsi üçün səbəb tapmağa çalışdığını və münaqişənin sona çatması üçün əlindən gələcəyini edəcəyini bildirib.

2022 –ci il fevralın 27-də Fransisk çıxışı zamanı Anjelusa ünvanlayaraq "Silahları susdur" deyərək sülhə çağırış edib və mart ayında Ukraniyaya iki yüksək rütbəli kardinalı yardımla göndərib. Bu xüsusi nümayəndələr papanın sədəqə verdiyi kardinal Konrad Krayevski və miqrasiya , xeyriyyəçilik, ədalət və sülhlə məşğul olan papa ofisinin rəhbəri kardinal Maykl Çerni idi. Bir neçə səfəri əhatə edən bu missiya Vatikan diplomatiyasının olduqca qeyri-adi hərəkəti hesab olunurdu. Fransisk həm Rusiyanı, həm də Ukraniyanı təqdis etdi. 2022-ci ilin may ayının ortalarında Fransisk Rusiyanın Ukraniyaya təcavüzünü "bəlkə də təhrik edildi" kimi qiymətləndirdi.

2022-ci ilin 24 avqustunda Fransisk Darya Duqinanın öldürülməsini günahsızların Rusiya-Ukraniya müharibəsinin əvəzini ödədiyini bildirsə də, Ukraniyanın müqəddəs tax-

tacdakı nümayəndəsi qətlin bu cür təsvirinə etiraz edərək, Duqinanın Rusiya imperializmin ideoloqlarından biri olduğunu və buna görə də günahsız qurban olmadığını bildirib.

2022-ci ilin sentyabrında Fransisk Ukraniyanın özünümüdafiə etmək üçün qanuni haqqı olduğunu, təcavüzkarla dialoqun zəruri olduğunu vurğuladı və sonra ukraniyalıların vəhşiliyin, vəhşiliklərin və işgəncələrin qurbanı olan nəcib insanlar olduğunu söylədi.

2022-ci ilin 2 oktyabrında Fransisk birbaşa Putin və Zelenskiyə müraciət edərək, Putinə "zorakılıq və ölüm spiralını dayandırmaq üçün ehtiraslı müraciət edərək , nüvə eskalasiyasının idarəolunmaz qlobal nəticələr gətirəcəyini söylədi.Ukraniya prezidenti Zelenskiyə müraciət edən Roma Papası Fransisk ondan ciddi sülh təklifləri barədə açıq olmasını xahiş edib, eyni zamanda Fransisk Ukraniyanın təcavüzə məruz qaldığını və Ukraniya xalqının əzabından ağrıdığını etiraf edib. Fransisk vurğulayıb ki, Ukraniya münaqişəsi Qərbin mərkəzində milyonlarla insanın vicdanını uzun müddətdir mövcud olan humanitar faciənin sərt reallığı ilə üz-üzə qoyub. Dialoq, danışıqlar , dinləmə bacarığı, diplomatik bacarıq və silahdan çəkindirmək birgəyaşayış sistemi qurmağa qadir olan uzaqgörən siyasətdir.

Dini təqib və siyasəti.

Fransisk islami qüvvələrin İraqda dini azlıqlara hücumlarının qarşısını almaq üçün güc tətbiqinin zəruri olduğunu bildirdi. 2018-ci ilin yanvarında Fransisk Avropada bir qrup yezidi qaçqını ilə görüşüb və onların öz inanclarını heç bir məhdudiyyət olmadan sərbəst şəkildə etiqad etmək hüquqlarını dəstəklədiyini bildirib. Görüşdə o həmçinin beynəlxalq ictimaiyyəti onların faciələri qarşısında səssiz və reaksiyasız tamaşaçı kimi qalmamağa çağırıb.

Dünya sülhü və birlik-bərabərlik içərisində yaşamaq naminə "İnsan qardaşlıq" sənədi 2019-cu ilin 4 fevral tarixində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Əbu-Dabi şəhərində Əl-Əzhərin böyük imamı Şeyx Əhməd ət-Tayyib tərəfindən imzalanmış birgə bəyanatdır.(4, s.289-297) Bu birgə bəyanat müxtəlif dinlərin eyni dünyada və ərazilərdə necə sülh şəraitində yaşaya bilməsi ilə əlaqədardır və daha sonra BMT-nin baş katibi Antonio Qutterreşin müxtəlif vaxtlarda etiraf etdiyi kimi Beynəlxalq İnsan qardaşlığı tənqidə açıq bir sənəddir.(8, s.21) Tənqidlər xüsusilə dinlərin müxtəlifliyi ilə bağlı, Allahın iradəsi ilə bağlı hissəyə diqqət yetirərək, "Plüralizmi və dinlərin, rəngin, cinsin, irqin və dilin müxtəlifliyini allah öz hikməti ilə idarə edir və Onun vasitəsilə insanları yaratmışdır.Katolik ilahiyyatçısı Çad Peknold yazırdı ki, bu cümlə çaşdırıcı və potensial problemli idi. Bəzi katolik müşahidəçilər bunu Allahın yer üzündə pisliyə yol verən, icazə verən iradəsinə işarə kimi başa düşməyə çalışırdılar. Peknold yazırdı ki, dinlərin müxtəlifliyi həm də Allahı tanımaq üçün təbii istəyimizin sübutu ola bilər. Yepiskop Afanasius Şnayder iddia edir ki, Papa Fransisk ona Allahın icazə verən iradəsini nəzərdə tutduğunu aydnlaşdırıb.

2016-cı ilin oktyabrın 2-də Roma papası Fransisk Azərbaycan Respulikasında da pastoral səfərdə olmuşdur. Səfəri zamanı Bakida yerləşən Katolik kilsəsini ziyarət etmiş,burada messa-dini mərasim keçirmiş, dini rəsmilər və ölkədə fəaliyyət göstərən dini icmaların nümayəndələri ilə görüşmüşdü. İctimaiyyət qarşısında çıxışı isə belə olmuşdur;

"Mən bu ölkəyə hazırkı cəmiyyəti səciyyələndirən və müasir Azərbaycan dövlətinin çiçəklənməsi ilə nəticələnən təcrübə, dəyərlər və xüsusiy- yətlər toplusunu formalaşdıraraq, bu torpaqda tarix boyu yaşamış çoxsaylı xalqların verdiyi töhfənin nəticəsi kimi mədəniyyətinizin çoxçalarlığı və zənginliyinə qəlbimdəki vurğunluqla gəlmişəm. Qarşıdan gələn 18 oktyabr tarixində Azərbaycan öz müstəqilliyinin 25-ci ildönümünü qeyd edəcək. Bu tarix ölkənin həmin onilliklər ərzində yaşadığı hadisələrə, əldə etdiyi nailiyyətlərə və üzləşdiyi problemlərə birgə nəzər salmaq fürsətini yaradır. Bu günə qədər keçdiyiniz yol dövlətin iqtisadi və vətəndaş cəmiyyətinin inkişafına şərait yaratmaq və təsisatları gücləndirmək üçün göstərilmiş mühüm səyləri aydın şəkildə göstərir. Bu yol hamıya xüsusən zəiflərə daim diqqətin göstərilməsini tələb edir. Bu yol multikulturalizmin və mədəniyyətlərin bir-birini lazımi qaydada tamamlamasının müsbət cəhətlərini tanıyan cəmiyyət sayəsində mümkündür. Bu, vətəndaş cəmiyyətinin müxtəlif komponentləri

və fərqli dini konfessiyalara mənsub olan şəxslər arasında qarşılıqlı əməkdaşlıq və hörmət münasibətlərinin yaranması üçün edilir.

Fərqlər arasında ahəngdarlığın yaradılması məqsədilə bu birgə səylər hazırkı dövrdə xüsusi əhəmiyyət daşıyır, çünki digər düşüncə və fikir sahiblərinin hüquqlarını pozmayaraq, öz ideya və fikirlərinin bərqərar olmasının mümkünlüyünü göstərir. Hər bir etnik və ideoloji mənsubiyyət digər dini yol kimi zorakılıq və hökmranlıq istəklərini qanuniləşdirmək məqsədilə öz fikirlərini, özünəməxsusluğunu və ya Tanrının adını sui-istifadə edən davranış və konsepsiyaları yalnız və yalnız istisna edə bilər.

Səmimi qəlbdən arzu edirəm ki, Azərbaycan müxtəlif mədəniyyətlər və dini konfessiyalar arasında əməkdaşlıq yolunu davam etdirsin. Qoy hər zaman ahəngdarlıq və sülh şəraitində yan-yana yaşama ümumi rifaha hər kəsin töhfə vermək imkanını təmin edərək, çoxsaylı sahələrdə ölkənin sosial və vətəndaş həyatını canlandırsın.

Əfsuslar olsun ki, dünya dözümsüzlükdən qaynaqlanan, zorakı ideologiya ilə qızışdırılan, zəif təbəqələrin hüquqlarının inkar edilməsindən irəli gələn çoxsaylı münaqişələr faciəsini yaşayır. Bu cür təhlükəli meyillərə qarşı qətiyyətlə mübarizə aparmaq üçün sülh mədəniyyətini inkişaf etdirməliyik, çünki o, dialoq və hörmətin daimi varlığından qaynaqlanır. Çünki razılıq doğuran həll variantlarına, etibarlı yollara və daimi əlaqələrə, səbrə alternativ yoxdur.

Bir millət daxilində müxtəlif komponentlər arasında ahəngdarlığın təşviq olunmasını labüd hesab edərək, dövlətlər arasında da əsl tərəqqiyə və xalqların azadlığına aparan yolu müdrikliklə, cəsarətlə keçmək və davamlı razılığa, sülhə yol açan vasitələri öyrənmək vacibdir. Xalqları həlli çə tin olan ağır əziyyətlərdən, ağrılı çətinliklərdən bu cür qorumaq olar.

Bu ölkəyə gəldikdə, qanlı münaqişə səbəbindən öz torpaqlarını məcburiyyət qarşısında tərk etmiş, əziyyət çəkən bu qədər şəxslərə böyük vəchlə yaxınlığımı bildirmək istəyirəm. Arzu edirəm ki, beynəlxalq ictimaiyyət öz lazımi yardımını daim göstərsin. Eyni zamanda, yeni mərhələnin başlanmasını mümkün etmək məqsədilə bölgədə sabit sülhün qurulması üçün razılıq doğuran həll variantına nail olmaq naminə hamını əlindən gələni etməyə çağırıram. İnanıram ki, Tanrının himayəsi ilə və tərəflərin xoş iradəsi sayəsində Qafqaz ilə dialoq və danışıqlar yolu elə bir məkana çevriləcək ki, ziddiyyətlər və fərqlər çözüləcək, aradan qalxacaq. Ölkənizə səfəri zamanı müqəddəs II İoann Pavelin gözəl kəlamı ilə desək, qoy “Şərq ilə Qərbin arasında qapı” olan bu məkan sülhə açıq olsun və digər keçmiş, eləcə də yeni münaqişələrin həlli üçün nümunəyə çevrilsin.

Davamçıları ölkədə sayca az olan katolik kilsəsi Azərbaycanın vətəndaş və sosial həyatına qovuşur, sevincini bölüşür və çətinliklərin aradan qaldırılmasında iştirak edir. 2011-ci ildə müqəddəs taxt-tacla beynəlxalq sazişin ratifikasiyasından sonra Kilsənin hüquqi şəxs kimi tanınması Azərbaycanda katolik icmasının həyatının sabit olması üçün normativ əsası yaratdı.

Nəticə

Məqalədə nəticə olaraq belə qənaətə gəlinmişdir ki,Qərb dünyası , qərb alimləri də dini inanc sistemində insanları birliyə, vəhdətə, düzgünlüyə, Tanrıya inama sövq edən bir ilahi gücün olduğunu bildirirlər.Bütün insanlığı,bəşəriyyəti ortaq məxrəcə gətirməyin yollarını axtarır, dünya birliyi üçün dünyanın yaxşılaşması istiqamətində iri addımlar atırlar. Dinlər tarixini müqayisəli, analizli, sintezli yanaşma ilə təhlil edirlər.

Qərb dünyasının suvereni Papa Fransiskin timsalında bir qeyr-müsəlmanın dünya sülhünün bərqərar olması üçün keçirdiyi görüşlər, etdiyi çıxışlar, fikir və düşüncələri araşdırılmışdır.

Məqalədə Qərb dünyasının dini strukturu öyrənilmiş və izah edilmişdir. Katolik kilsəsinin başçısı seçilən Papa Fransiskin həyatı, xidmətləri, təşəbbüsləri qeyd edilmişdir. Vatikan dövlətinin suvereni Papa Fransiskin papa seçilməmişdən əvvəl qərb dini strukturu üzrə keşiş, yepiskop, arxiyepiskop, kardinallıq dövrləri təhqiq edilmişdir. Bu dövrlərdə onun həyat və yaradıcılığı, islahatları, gördüyü işlər araşdırılmışdır.Papa seçildikdən sonra beynəlxalq müstəvidə gördüyü işlər, apardığı

danışıqlar və sülh çağırışları dünyada yaxşılaşma istiqamətində beynəlxalq diplomatik rol oynamışdır.

Onun geniş təşəbbüsü sayəsində bugün müsəlman və qərb dünyası daim bir araya gəlir, insanlar arasında sülh və birliyi təmin etmək məqsədilə insanları bütün dünyanın beynəlxalq hüquq normalarına riayət etməyə və sivilizasiyalı birgəyaşayış qaydalarına əməl etməyə çağırır. Dini fərqlər arasında harmoniya və ahəngdarlığın yaradılması məqsədilə fərqli fikir və düşüncə sahiblərinin hüquqlarını pozmayaraq hər kəsi birlik, bərabərlik, yan-yana yaşama üçün rifaha səsləyir. Dövlətlər arasında tərəqqinin, inkişaf, intibahın olması, xalqların azad və müstəqil yaşaması üçün ahəngdarlığın, dialoq və danışıqlar yolunun təşviq olunmasını labüd hesab edir.

Papa Fransisk dünya sülhünü təmin etmək, dinlərin birliyini, tolerantlığını dünyaya yaymaq üçün hüzur dolu dini mesajlarını insanlığa, bəşəriyyətə çatdırır, dünya sülhünü təmin etmək, sabitliyin və dinlərarası harmoniyanın yaranması üçün əlindən gələni əsirgəmir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Mehmet A. 2003. Dünya barışının sağlanmasında din temsilçilerine düşen sorumluluk. İstanbul. “Bahar” yayınları . s.195-200

2.Stefon Mailer. 2012. History, Belief and Practice. New York. Britannica Educational Publishing. s.152

3.Şahin Mehmet. 2003. Dinlerin işbirliğinin yol açısı olarak dinler tarihi. Konya. “Derin” yayınları. s.140

4.Fəransis Babu vəl- Əzhəru-şərif və Tariqu Saab. Vasiqatul əxəvvatil insaniyyəti. Misir. Dərul hukuməi lil nəşri. 2021. s.289-297

5. Pochta YU.M. Islam i politika: Uchebnoe posobie. Moskva. RUDN.2008 .s.67-69

6.Malashenko A.V. Islamskaya al'ternativa i islamistskii proekt. Izdatel'stvo “Ves' MiR”, Moskva. 2006

7. Ataullah Siddiqui. Christian Muslim Dialogue in the Twentieth Century. London. Macmillan. 1997.

8. Antonio Guterres, First-ever İnternational Day of Human Fraternity focuses on tolerance, United Nations, 2021.

Лала Фамиль кызы РАГИМЛИ
Докторант кафедры истории и философии религии Азербайжанского Института Теологии
E-mail: lala.rahimli@inbox.ru

ЖИЗНЬ ПАПЫ ФРАНЦИСКА, РЕЛИГИОЗНОГО ДЕЯТЕЛЯ РИМСКОГО ГОСУДАРСТВА, И ЕГО РОЛЬ НА МЕЖДУНАРОДНОЙ АРЕНЕ

Резюме

Центральная тема этой статьи - личная жизнь, образование Папы Франциска, главы Католической церкви в Риме, епископа Рима и суверена государства Ватикан, его деятельность в бытность епископом и кардиналом, его избрание папой большинством голосов на папском конклаве, его работа над на международном уровне после его избрания папой римским, его переговоров. Как исследователь, моя главная цель - донести информацию о борьбе Папы Франциска за улучшение мира, его международной политике, его международной дипломатической роли, его жизни, его вере, церковных правилах, призывах к диалогу, декларациях о мире, а затем о том, какой личностью и глубокой духовностью он обладает. В этой статье также рассматриваются этапы, которые были пройдены до избрания Папы Римского, которые многие находят интересными.

В отличие от предыдущих пап Католической церкви, папа Аргентинский Франциск, который по происхождению был итальянцем, был открыт к диалогу и всегда выступал с

призывами расширять межрелигиозный диалог, проводя встречи и беседы с представителями разных религий.Его призывы к социальному миру стали свежим воздухом для западного мира во время распространения исламофобии.

Ключевые слова: *Джордж Марио Берголього, Папа Франциск, период папства, призывы к миру, Международная политика*.

Lala Famil RAHIMLI

Doctoral student of History and Philosophy of Religion, Azerbaijan Institute of Theology

E-mail: lala.rahimli@inbox.ru

THE LIFE OF POPE FRANCIS, A RELIGIOUS OFFICIAL OF THE ROMAN STATE, AND HIS ROLE IN THE INTERNATIONAL ARENA

Summary

The central theme of this article is about the personal life, education of Pope Francis, head of the Catholic Church in Rome, Bishop of Rome and sovereign of the Vatican State, his activities during his time as bishop and Cardinal, his election as pope by majority vote in the papal conclave, his work on the international level after his election as pope, his negotiations. As an investigator, My main goal is to convey information about Pope Francis' struggles for improvement in the world, his international policy, his international diplomatic role, his life, his faith, church rules, calls for dialogue , declarations of peace, and then what kind of personality and deep spirituality he has. This article also examines the stages that have been passed until the election of the Pope, which many find interesting.

Unlike the previous popes of the Catholic Church, Pope Francis of Argentina, who was originally Italian, was open to dialogue and always made calls to expand interreligious dialogue, holding meetings and conversations with members of different religions.His calls for social peace were a fresh air for the Western world during the spread of Islamophobia.

Keywords: *George Mario Bergoglio, Pope Francis, papacy period, calls for Peace, International Politics*.

Daxil olub: 22.08.2023